

područja, kao što i zavise o različitim kulturnim utjecajima kako u daljoj tako i u recentnijoj prošlosti. Trebalo je možda navesti da određeni dio našega kulturnog inventara vuče podrijetlo iz staroorijentalnih (levantinskih) utjecaja, kao što je trebalo izdvojiti onaj dio kulturnog inventara koji vuče podrijetlo iz recentnijih osmanlijskih utjecaja.

Ni fenomen seobe naroda nije protumačen, iako se zna da su mnogi ornamentalni motivi u našoj narodnoj umjetnosti nomadskog podrijetla.

Paleomediteranski utjecaji koje autor ne dodiruje, još žive u našim primorskim krajevima, i u sferi materijalne kulture (velike kamene posude za ulje zvane pilo, ili lampa uljarica zvana lukijernar, lučerna itd.) i u terminologiji nekih naših otoka (Hvar — Faros, Korčula — Korkyra) itd.

U sferi recentnijih kulturnih utjecaja ne spominje se povezanost naših primorskih krajeva s ostalim zemljama Mediterana, kao što ni alpska utjecajna sfera nije nigdje naglašena, iako se naši sjeverozapadni krajevi umnogome povezuju sa svim zemljama srednje Evrope.

Što je ovako opsežna materija dana u veoma sažetom obliku opravdava se činjenicom da je poslije svakog poglavlja navedena opširna naša i strana literatura.

Sanja Lazarević

Kaj Birket-Smith, Putovi kulture. — Matica hrvatska, Zagreb 1960.

U inače kod nas dosta oskudnoj etnološkoj literaturi ističe se izdanje Birket-Smithova kapitalnog djela *Putovi kulture*.

Djelo je kapitalno jer zaista iscrpno obuhvaća sva područja etnologije, a danas je već vrlo teško naći etnologa-autora koji bi tako kompetentno mogao govoriti o svima tim područjima.

U uvodnom poglavlju Birket-Smith daje historijski pregled razvoja etnografije i etnologije, a zatim prikazuje metodu kojom će se služiti. To je historijska metoda koja mu pomaže da činjenice iz života mnogobrojnih naroda čitavoga svijeta sagleda u njihovu društvenom okviru, dakle da bude dijalektičar. Uostalom, to autor i sam kaže:

»Ako je dakle predmet etnologije kultura, u to je već uključeno da njen cilj mora biti razumijevanje unutarne biti kulture i zakona njenog razvoja. Etnologija želi još da objasni i život pojedinih oblika kulture i njihov historijski razvoj. Time se ona proširuje u nauku o cvjetanju ljudskog duha i najzad postaje najdubljim izrazom samospoznaje cjelokupnog ljudskog roda.«

Šteta je, međutim, što Birket-Smith nije dokraja dosljedan u provođenju svoje razvojno-historijske niti, pa od nje znatno odstupa u tumačenju nekih društvenih pojava. To dolazi do izražaja osobito u osporavanju položaja i uloge matrijarhata, očito pod utjecajem različitih građanskih smjerova u starijoj i suvremenoj etnologiji.

Međutim, naš će čitalac to uzeti u obzir, pa mu takva mišljenja izražena u *Putovima kulture* neće umanjiti poštovanje prema cjelokupnom djelu. Materijale, naime, koje je Birket-Smith skupio u zaista skladnu cjelinu, teško je naći bilo gdje, u bilo kakvu priručniku ili čak mnogo debljem zborniku.

Pregledajmo samo glavna poglavlja: Kultura i njeni zakoni; Počeci obrta; Gospodarstvo; Nošnja, Stan i saobraćaj; Izgradnja društva i društveni život; Duhovni život; i na kraju Kulturni slojevi i strujanja.

Tu ćemo naći sve što je suvremena etnologija dosad saznala o radu i prvobitnom oruđu, o upotrebi vatre, obradbi kamena, obradbi metalâ, drvorezbarstvu, svima ženskim poslovima te jelima i pićima. Nadalje, opisani su počeci svih zanata, odnos čovjeka prema domaćim životinjama, kako je razvijao ratarstvo, razmjenu i trgovinu te ostale oblike gospodarstva i privrednog života. Iscrpno su opisane karakteristike odjeće i kako se narodi svijeta kite, njihovi stanovi i način kako se među njima odvija promet. Razvoju čovjekova društvenog života poklonjena je velika pažnja. Opisani su oblici spolnog života i braka, zatim različiti rodbinski sistemi i institucije kao što su dobni razredi i tajna društva. Prikazano je također sve što etnologija zna o razvoju vlasti i države. Životni običaji koji prate čovjeka od rođenja do smrti predmet su razmatranja zajedno s ostalim običajima, razvojem morala i prava te opisom čovjekova pogleda na rat i mir.

Veoma je lijepo prikazana umjetnost ljudskog roda, stav čovjeka prema »natprirodnim silama«, te počeci znanosti kao posljedica razvitka primitivnog pogleda na svijet.

Osobito je vrijedno i važno posljednje poglavlje u kojem je autor na temelju najsuvremenijih arheoloških i etnoloških otkrića pokušao prikazati kulturna strujanja koja povezuju čovječanstvo. Premda su neke postavke hipotetične, zato što je etnologija nauka koja na neka pitanja neće moći nikad dati egzaktan odgovor, razmatranja nam u posljednjem poglavlju pomažu da sagledamo obrise cjelokupnoga kretanja kultura u svijetu kroz historiju.

Naravno, svaka tema o kojoj Birket-Smith piše, potkrijepljena je velikim brojem primjera, a skup tih primjera obično daje majstorsku sintezu problema. Baš ti primjeri, kojih ima uvijek mnogo, ali nikad previše, čine ovu knjigu naročito dokumentarnom i zanimljivom, daju joj poseban čar. Ta, naime, knjiga nije samo odlična stručna literatura nego i veoma zanimljivo štivo za svakog obrazovanog čovjeka.

Valja na kraju napomenuti da ovaj prijevod sadrži opsežan indeks pojmova i autora, te zaista ilustrativnu i poučnu zbirku slika.

Dunja Rihtman